

VÄST- SAHARA väntar på FRIHET

Marocko har till Västsahara

Detta har slagits fast av både FN och Internationella Domstolen i Haag. Ändå bor sedan 1975 cirka 165.000 västsaharier i flyktingläger i Algeriet. Samma år ockuperade nämligen Marocko Västsahara. En hemlig och illegal överenskommelse hade slutits mellan den spanska kolonialmakten Spanien och Marocko. Spanien lämnade Västsahara men behöll fiskerättigheter och ägardelar i fosfatindustrin. Cirka 80 länder har erkänt den västsahariska staten SADR, som utropades 1976. Avkoloniseringen av Västsahara har avstannat och fördömandet av den marockanska ockupationen har varit svagt. I stället har EU knutit nära band med Marocko. Varför?

ingen rätt

Praktisk Solidaritets balar med begagnade kläder från Sverige har just anlänt till flyktinglägren i Algeriet.

Ett rikt ökenland. Västsahara gränsar till Marocko, Algeriet och Mauretania och har en lång Atlantkust. Landet är drygt hälften så stort som Sverige. Befolkningen uppgår kanske till en halv miljon västsaharier som är spridda i ockuperat område, befriat område och flyktinglägren. Siffrorna är osäkra.

Västsaharierna var ursprungligen ett nomadfolk, som livnärde sig på kamel- och getuppfödning.

Västsahara är ett ökenland med mycket stora naturtillgångar. Här finns bland annat fosfatfyndigheter, järn, koppar, uran – och troligen olja. Utanför kusten finns ett av världens rikaste fiskevatten.

Spansk kolonialism. När de europeiska kolonialmakterna delade upp Afrika mellan sig i slutet av 1800-talet, fick Spanien Västsahara.

På 1940-talet upptäckte spanjorerna Västsaharas stora naturresurser. Fosfatgruvan Bu Craa byggdes. Västsaharierna tvingades in till städerna och gruvan som arbetskraft.

FN slog 1966 fast att det västsahariska folket hade rätt till självbestämmande och självständighet enligt avkoloniseringsdeklarationen och i likhet med andra koloniserade länders befolkningar. Spanjorerna lovade att genomföra en folkomröstning, men det dröjde.

1973 bildades därför Polisario Front – en nationell befrielse rörelse, som tog upp den väpnade kampen för självständighet.

Marocko ockuperar. Marockos dåvarande kung Hassan II gjorde nu plötsligt anspråk på Västsahara. Att Marocko skulle ha historisk rätt till landet avvisades dock av Internationella Domstolen i Haag på hösten 1975.

Vid en hemlig överenskommelse ”sålde” då Spanien Västsahara till Marocko och Mauretania samma höst. De två länderna skulle få dela på Västsahara mot att Spanien fick behålla 30 procent av fosfaten samt fiskerättigheter. Den västsahariska befolkningen tillfrågades aldrig.

Några dagar senare marscherade marockanska och mauretanska trupper in i Västsahara. En stor del av den västsahariska befolkningen flydde till Algeriet, där de upprättade flyktingläger.

Polisario tog upp kampen mot de nya ockupanterna samtidigt som man organiserade flyktinglägren och lade grunden till en ny samhällsstruktur.

I den ockuperade delen av Västsahara greps Polisariosympatisörer. Många torterades, mördades eller förvarades i tiotals år under vidriga förhållanden i hemliga fångelser i Marocko. Cirka 500 västsaharier är fortfarande ”försvunna”.

1979 slöt Mauretania fred med Polisario. 1981 startade Marocko en ny krigsstrategi; man byggde en 200 mil lång försvarsmur mot Polisario. Muren sträcker sig genom hela Västsahara och är radarövervakad och minerad. Under hela 80-talet pågick ett ställningskrig mellan den marockanska armén och Polisarios befrielsearmé.

Marocko har stötts ekonomiskt och militärt av främst Frankrike men också USA. Polisarios stöd kommer från Algeriet och de 80 länder som har erkänt republiken SADR, som utropades 27 februari 1976, då spanjorerna ”lämnade” landet.

En 200 mil lång minerad mur delar Västsahara i två delar, en ockuperad av Marocko och en befriad.

I den ockuperade delen är det förbjudet att visa den västsahariska flaggan.

FN:s plan. 1989 lade FN och dåvarande OAU fram en "settlement plan" som de båda parterna Marocko och Polisario accepterade. Västsaharierna skulle i en folkomröstning välja självständighet eller integration med Marocko. FN-styrkan Minurso anlände 1991 för att genomföra folkomröstningen. Eldupphör proklamerades. En spansk folkräkning från 1974 som skulle utgöra grunden till röstlängden började uppdateras. Men det blev ingen folkomröstning. Marocko saboterade planen på olika sätt, bland annat förde de in tiotusentals marockanska bosättare i landet – i strid med FN-planen. FN teg. 1994 avbröts identifieringen av röstberättigade.

1997 kom processen igång igen. Men när FN 1999 publicerade de preliminära röstlängderna, meddelade den marockanska regimen att man tänkte låta 130 000 personer överklaga besluten. Ett nytt död-läge var ett faktum.

2004 deklarerade Marocko att man aldrig kommer att acceptera ett självständigt Västsahara som ett alternativ i en folkomröstning. I stället erbjöd man begränsat självstyre inom Marockos gränser för västsaharierna. Ett nytt dödläge hade uppstått.

13 år hade gått sedan FN:s fredsbevarande styrkor fått uppdraget att genomföra avkoloniseringen av Västsahara, då västsaharierna enligt folkrätten skulle välja mellan självständighet och integration med Marocko.

Det ockuperade Västsahara. Under tiden hade Marocko bitit sig fast alltmer i den ockuperade delen. De marockanska bosättarna är i dag några hundratusen. Fattiga marockaner har lockats till Västsahara med skattebefrielse, högre löner och subventionerade livsmedel. Västsaharierna är i minoritet i sitt eget land idag.

I praktiken råder sedan länge undantagstillstånd i den ockuperade delen av Västsahara. Det är Marocko som har kontrollen – inte FN. Oberoende observatörer eller journalister släpps ytterst sällan in i landet.

I den ockuperade delen av Västsahara – och i Marocko – är det för-

Protestlägret Gdeim Izik stormades och brändes ned av marockanska styrkor 2010. Bilden på omslaget föreställer västsaharier i protestlägret före stormningen.

Said Dambar dödades av marockansk polis. Familjen som protesterar förföljs.

bjudet att ifrågasätta kungen, islam och Marockos rätt till Västsahara. Västsahariska fredliga människorättsaktivister greps, misshandlas och fängslas om de öppet förespråkar ett fritt Västsahara. Samtidigt finns FN-styrkan på plats för att övervaka en folkomröstning om just ett självständigt Västsahara.

Våren 2005, 30 år efter ockupationen, trotsade mängder av västsaharier förbuden och samlades till fredliga protestaktioner. Hundratals västsaharier greps, torterades och fängslades. Några dömdes till 20 års fängelse. Många fördes till det ökända "Svarta Fängelset" i El Aaiún.

Politiker från bland annat Spanien, som försökte ta sig in Västsahara för att se vad som hände, avvisades omedelbart.

Västsahariernas politiska ledning har upprepade gånger och utan framgång bett FN och EU att ingripa och försvara civilbefolkningen.

Protesterna har fortsatt men så har också övergreppen från marockansk polis och militär gjort.

Hösten 2009 reste sju kända västsahariska människorättsaktivister till flyktinglägren i Algeriet. Det var första gången ett sådant besök ägde rum. De greps när de återvände och åtalades för brott mot Marockos inre och yttre säkerhet. För detta riskerade de dödsstraff. De hungerstrejkade flera veckor och krävde human behandling och att bli släppta eller dömda. Efter 16 månader släpptes de villkorligt utan dom. En av dem var Brahim Dahane som tilldelades det svenska Per Anger-priset av den svenska regeringen för sin fredliga kamp för mänskliga rättigheter.

Hösten 2010 byggde cirka 20 000 västsaharier upp ett tältläger, Gdeim Izik, utanför huvudstaden El Aaiún i protest mot arbetslöshet, bostadslöshet, fattigdom och råvarustölden. Efter en månad stormade marockansk polis lägret och brände ned det. Hundratals västsaharier greps. Ledarna för Gdeim Izik satt i januari 2013 fortfarande i fängelse utanför Rabat anklagade för hot mot Marockos säkerhet. De hade då suttit fängslade i över två år utan rättegång. Under 2011 hungerstrejkade de 24 västsaharierna i över 40 dagar.

Flyktinglägren. I flyktinglägren i Algeriet bor cirka 165 000 västsaharier. Flyktinglägren ligger i en tidigare helt obebodd del av Saharas öken. Men trots de hårda geografiska förhållandena med sommarterperaturer på +50° och minusgrader på vintern och utan möjligheter till självförsörjning, har västsaharierna organiserat lägren väl med sjukvård, skolor och distribution av biståndet.

Flyktingarna är totalt beroende av internationellt bistånd för sin överlevnad. Från FN:s World Food Programme får de matolja, linser, bönor, socker och mjöl. Svält förekommer inte, men många kvinnor har svår järnbrist och många barn är undernärda.

Under de senaste åren har biståndet från FN varit instabilt. Flyktingarna befarar att biståndet kommer att användas som ett politiskt påtryckningsmedel – till att tvinga dem att ge upp sin kamp för ett självständigt Västsahara.

Från spanska frivilligorganisationer kommer sedan länge stora men oregelbundna bidrag. Det har dock sjunkit drastiskt på grund av den ekonomiska krisen.

Cirka 90 procent av västsaharierna var analfabeter 1975, när flyktingtillvaron började. Numera går alla barn minst 6 år i skolan. Många

Brahim Dahane är en av många västsahariska fredliga människorättsaktivister som med fara för sina egna liv förespråkar ett självständigt Västsahara.

Makrill på burk är ett svenskt biståndprojekt till flyktinglägren. Västsahariernas egna fiskevatten säljs ut av Marocko.

får sedan fortsätta sin skolgång i Algeriet. För högre studier är väst-saharierna hänvisade till eventuella stipendier även från andra länder.

Råvarustölden. Amerikanska och irländska oljebolag har oljeletningskontrakt med Marocko.

Den väst-sahariska fosfaten säljs av marockanska staten. Sand exporteras till Kanarieöarnas stränder. Tomater från enorma växthus i Dakhla exporteras till Europa. Vinsterna från alla dessa försäljningar hamnar i marockanska fickor. Dessutom har EU slutit fiskeavtal med Marocko, där de väst-sahariska vattnen ingår. EU-parlamentet röstade nej 2011 men EU-kommissionen försöker driva igenom ett nytt avtal 2013.

FN:s dåvarande rättschef Hans Corell slog 2002 fast att ingen exploatering av Västsaharas naturtillgångar får ske utan den väst-sahariska befolkningens vilja och utan att det kommer dem till del.

Frankrike, FN och EU. Frankrike är Marockos största supporter - ekonomiskt, militärt och framför allt politiskt. Frankrike med sitt veto i FN:s säkerhetsråd blockerar därför frågan.

Inom EU är dessutom Nordvästafrika Frankrikes intresseområde. EU gav Marocko avancerad status 2008 och stora bistånd. Marocko har länge varit västvärldens och USA:s allierade i arabvärlden.

Sverige. Den svenska riksdagen beslutade i november 2012 att Sverige ska erkänna republiken SADR. Om den svenska regeringen fattar ett sådant beslut blir Sverige troligen det första landet i Europa att erkänna Västsahara. I riksdagen finns ett nätverk till stöd för väst-sahariernas rätt till självbestämmande och självständighet.

Den svenska staten ger genom frivilligorganisationer ett humanitärt bistånd till flyktinglägren sedan många år. 2013 sköts det genom Praktisk Solidaritet och består till största delen av begagnade kläder och fiskkonserver.

Sverige röstade som enda land emot EU:s fiskeavtal med Marocko 2006 i protest mot att de väst-sahariska vattnen var inkluderade.

Fosfat, en ändlig strategisk råvara som används till konstgödning, utvinns och säljs av den marockanska ockupationsmakten.

I flyktinglägren föds nya generationer väst-saharier, som aldrig har sett sitt hemland.

VÄSTSAHARA

Officiellt namn: SADR (Saharawi Arab Democratic Republic. Västsahariska demokratiska arabrepubliken), erkänd av cirka 80 länder. **President:** Mohamed Abdelaziz. **Geografi:** Ökenlandskap med underjordiska sötvattensjöar. **Yta:** Cirka 280 000 km². **Befolkning:** Av arabiskt och afrikanskt ursprung. Folkmängden är troligen cirka en halv miljon, varav cirka 165 000 lever i flyktingläger i Algeriet. Flera hundratusen marockanska bosättare samt cirka 150 000 marockanska soldater finns i de Marocko-ockuperade delarna av landet. **Språk:** Hassania, en arabisk dialekt som också talas i Mauretaniens. **Religion:** Islam. **Naturtillgångar:** Fosfat, järn, titan, koppar, uran, troligen olja m.m. Rika fiskebankar.

Tionde reviderade upplagan producerad i januari 2013 av tidskriften Västsahara/Föreningen Västsahara.

E-post: vastsahara@brevet.nu **Hemsida:** www.vastsahara.net

Text: Lena Thunberg **Bilder:** ASVDH, Lotta Bolin, Emmaus Stockholm, Ulla-Karin Karlson, Lena Thunberg, Martin Wikström och Monica Zak.

Form: Ulla-Karin Karlson.

